

AZ ÚJVÁROSI REFORMÁTUS TEMPLOM

Hódmezővásárhely a reformáció tanainak elterjedése óta mindig protestáns, elsősorban református többségű volt. A városban azonban a 19. század végéig csupán két református templom épült, mindkettő a központban kapott helyet. A külső városrészek közül legelőször Újvárosban indult mozgalom templom emelésére 1843-ban majd 1847-ben, de mindkét szer meg hiúsult a törekvés. Végül 1888-ban ismét gyűjtést indítottak a kerület lakosai, mely szépen haladt előre, és 1897-re elegendő pénz gyűlt össze a templom építésére.¹ A tervek elkészítésére Szeremlei Sámuel – a Református Egyháztanács elnöke – Sándy Gyulát kérte fel.

Sándynak már volt gyakorlata a református templomok tervezésében: Pecz Samu műegyetemi tanár őt bízta meg a budai Szilágyi Dezső téri református templom építésének művezetésével. A budai templom építészeti és művészettörténeti szempontból azért jelentős, mert a szegedi Kálvin téri „kakasos” templom után az ország második olyan református temploma, melynek alaprajza merőben eltér a korábbi hagyományoktól: az épület nem téglány alaprajzú, hanem centrális, melynek középpontjában a szószék és az Úrasztala található.² Minden bizonynyal a vásárhelyi egyházi vezetőknek is tetszett ez az ötlet, ugyanis az újvárosi templom formájának is ilyet akartak: „... ne hosszú, hanem központi berendezésű, olyan alakú legyen, melynek minden részében, könnyen hallható a hang.”³

Sándy ennek ellenére nem teljesen centrális alaprajzú épületet tervezett, egyelőre ismeretlen okokból kompromisszumot hajtott végre a centrális és a hosszanti elrendezés között. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a hosszhasas templom végét egy keresztházzal metszette, a két tér találkozásánál így egy négyzet alakú tér, ún. négyezet alakult ki. A keresztház két vége háromszögű apszisokban végződik, ami így a centrális hatást erősíti. A hosszanti elrendezésű templomokra jellemző azonban, hogy tornya a főhajó tengelyében, az épület elején emelkedik.

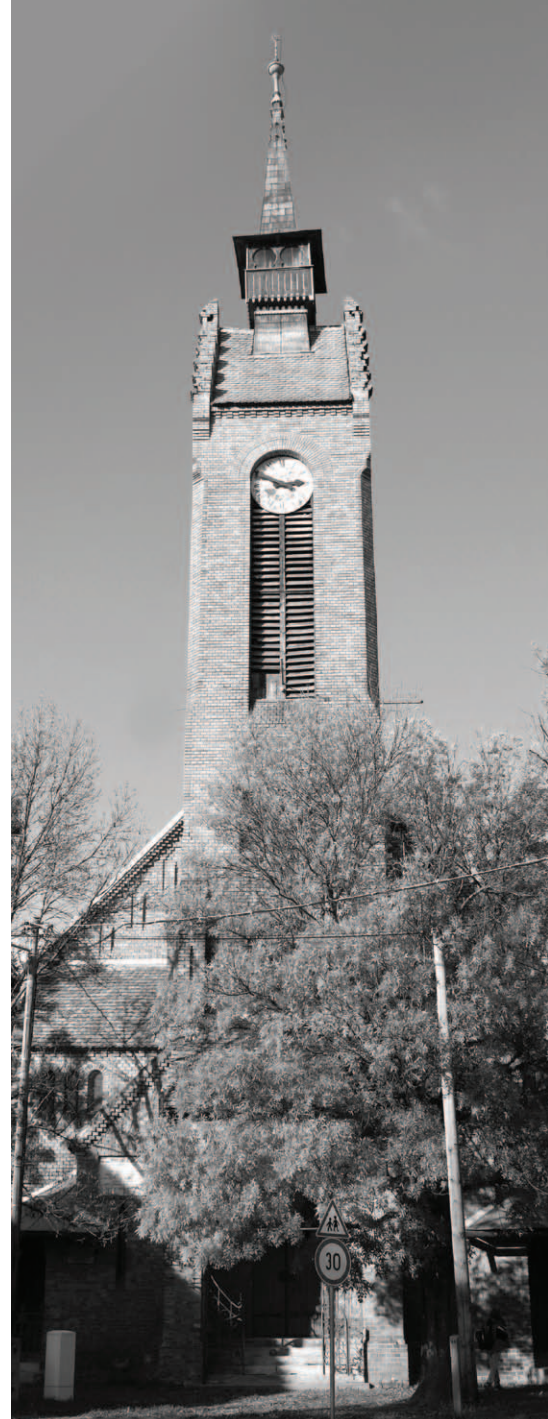
A torony a külső legizgalmasabb része, Sándy eklektikus ízlésének az egyik legszebb megnyilvánulása. A toronysisak ugyanis két teljesen eltérő részből áll: egy haránt irányú nyeregtetőből, valamint az ezen álló fiatoronyból. A haránt irányú nyeregtető szokatlan megoldás templomtornyokon, Sándy saját bevallása szerint a kassai Szent Mihály-kápolnát vette mintául, ezzel akarta a templom magyaros jellegét erősíteni.⁴ Érdekes módon azonban a nyeregtetőt két oldalról lépcsőzetes záródású oromzat fogja közre, ez a megoldás viszont egyáltalán nem magyaros, hanem az észak-német téglagótikára jellemző. Sándy több épületén is szívesen alkalmazta a német téglagótika jegyeit, ennek köszönhető például, hogy az összes vásárhelyi épületét nyerstégla burkolja. De az újvárosi templom tornyán mégis a magyaros elemek kerülnek többségbe azáltal, hogy a nyeregtetőre egy székelő faragású fiatornyot helyezett. A négyzet alaprajzú tornyocska teste alacsony, rajta minden oldalon két-két ablak nyílik. Az ablakok fölött széles kiülési ereszt húzódik, mely elválasztja a torony testét a fölötte induló, nagyon meredek sisaktól. Ennek tetejét előreugró levelek díszítik ugyanúgy, ahogyan a gótikus fiatornyoknál is általában megfigyelhető. Ez a szép tornyocska predesztinálja számunkra a templom belsejét.

Az épületbe a harminc méter magas torony aljában nyíló főbejáraton, illetve a mellette lévő két oldalbejáraton jutunk be. A templom minden fa berendezését székelő faragás díszíti. A szószék például szerkezetileg roppant egyszerű ugyan – egy rövid, korláttal ellátott lépcsőből, a lelkész számára kialakított mellvédés pódiumból és egy lapos hangfogóból áll – faragása azonban összetettebbé, érdekesebbé teszi az építményt. Elsősorban a mellvéden lévő sugárirányú faragásokat érdemes kiemelni, melyek stilizált Nap-ábrázolások is lehetnek. Figurális ábrázolás ugyan nem kapott helyet a szószéken, de a deszkák és gerendák széleit ornamentális, hullámos faragás borítja. Közülük néhány elem a székelő kopjafákra emlékeztet, míg a viszonylag lapos hangfogó a székelő kapuk nyeregtetejéhez hasonlít.

Az olajzöldre festett karzatok mellvédje is székelő faragású: a mellvéden stilizált virágmintás kivágások vannak, alsó széle pedig csipkézett. Mintegy virágszárra hasonlít a karzatot tartó pillérek között húzódó árkádív is, mivel az íven apró bogycok, talán stilizált kacsok helyezkednek el. A padozatot is ugyanilyen stílusban faragtatta ki Sándy egy oroszországi műhellyel – a berendezés annyira jól sikerült, hogy egy ottani iparkiallításban be is mutatták.⁵

A templomot 1899. május 11-én, ünnepélyes keretek között szentelték fel. Az ezt követő egy évtizeden belül Tabánban és Susánban is épült egy-egy templom, melyekkel együtt immár öt temploma volt a vásárhelyi reformátusoknak.

Bodó Péter

AZ ÚJVÁROSI REFORMÁTUS TEMPLOM

1. Hód-Mező-Vásárhely, 1898. március 27. 4-5.p.

2. A téglány alaprajzú épületek akusztikája rossz, ezért kísérleteztek az építésszek új formákkal is. Pecz Samu: A protestáns templomok építéséről, kapcsolatban a debreceni kálvinista újtemplom részletes ismertetésével. In.: Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye, 1888. 242-243.p.

3. A Hódmezővásárhely-ótemplomi Református Egyházközség Jegyzőkönyvei XVI. kötet (1892-1897). 531.p.

4. Sándy Gyula (2005) Hogyan lettem és hogyan voltam én templom-építő, -tervező és művezető építész? Lapis Angularis VI. Források a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből. Budapest. 186.p.

5. A kiállítás fővédnöke az orosházi születésű Thék Endre volt, aki akkor már híres bútorgyárral rendelkezett Budapesten. Sándy 2005. 187.p.